

U L U S L A R A S I
N E C İ P F A Z İ L K İ S A K Ü R E K
S E M P O Z Y U M U

**20-22
MAYIS
2013
KONYA**

www.nfk.org.tr
sempozyum@nfk.org.tr

VEFATININ 30. YILINDA NECİP FAZIL KISAKÜREK'İ ANMA PROGRAMI
ULUSLARARASI NECİP FAZIL KISAKÜREK SEMPOZYUMU
(20-22 Mayıs 2013, Konya / Türkiye)

ULUSLARASI NECİP FAZIL KISAKÜREK SEMPOZYUMU
20-22 MAYIS 2013 - KONYA / TÜRKİYE

INTERNATIONAL NECİP FAZIL KISAKÜREK SYMPOSIUM
MAY 20-22, 2013 - KONYA / TURKEY

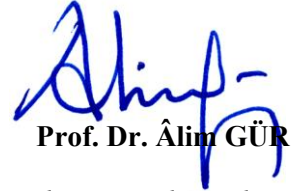
20 /04 / 2013

Sayın Yrd. Doç. Dr. Oktay YİVLİ,

Cumhurbaşkanlığı himayelerinde 20-22 Mayıs 2013 tarihleri arasında Konya’da düzenlenecek olan Uluslararası Necip Fazıl Kısakürek Sempozyumu’na gösterdiğiniz ilgiden dolayı teşekkür ederiz.

“Necip Fazıl’ın Şiirinde Kent ve Yabancılaşma” başlıklı bildiri özetiniz *Sempozyum Bilim Kurulu* tarafından uygun bulunmuştur. Sempozyum organizasyonunun sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi ve programın tamamlanması için aşağıdaki hususları dikkate alınız:

1. *Katılım Formu*’nu doldurup/düzenleyip en geç 23 Nisan 2013’e kadar sempozyum@nfk.org.tr e-posta adresimize ulaştırınız.
2. Bildirilerin sunum süresi 15 dakikadır.
3. Bildiri başlığınızı, anahtar kelimeler dâhil özetlerinizi (Türkçe ve İngilizce olarak) nihai şeklini ve bildiri metninizi, sempozyum sayfasında ilan edilen “*Yazım İlkeleri*”ne uygun biçimde düzenleyerek 13 Mayıs 2013’e kadar yukarıda belirtilen e-posta adresimize gönderiniz.
4. Sempozyum ile ilgili gelişme ve değişiklikleri <http://www.nfk.org.tr/sayfaayrinti.php?sayfaid=7> adresinden lütfen takip ediniz.

Prof. Dr. Âlim GÜR

Düzenleme Kurulu Başkanı

NECİP FAZIL ŞİİRİNDE KENT VE YABANCILAŞMA

Oktay YİVLİ¹

Özet

Modern şehrin içine sıkışan insanın kendi özünden, toplumdan ve öteki insanlardan uzaklaşması olarak tanımlayabileceğimiz yabancılaşma, modernleşme ve onun peşi sıra ortaya çıkan kent olgusuyla birlikte gündeme gelmiştir. Necip Fazıl şiirinde terk edilmişliğe ve yalnızlığa işaret eden mekânlar, olağanüstü varlıkların işgal ettiği kent imgesi, kenti meydana getiren öğelerin kendi doğalarından sıyrılıp insan kişiliği kazanması, hatta başka varlıklara dönüşmesi, kentte yaşayan ayrıksı tipler modern şehrin getirdiği yabancılaşmanın örnekleri olarak yorumlanabilir. Necip Fazıl şiirinde ahşap ev-apartman karşıtlığı biçiminde beliren olgu, aslında erken kentleşmenin bir işaretidir. Bu gelişmenin modern bireyi mutlu etmediğini kentten seçilen mekânların ayrıntılarında görebiliriz. Boş bırakılan odalar, kendisini dış dünyaya kapatan evler, kokuşmuşluğun simgesi olarak sunulan otel odaları bu kent algısının olumsuz iz düşümleridir.

Hayaletler, cinler, periler ve ölülerin kol gezdiği grotesk kent resmi geleneksel şehir imgesinden bir hayli farklıdır. Seçilen bu olağanüstü varlıklar üzerinden şehrin insana ve insan doğasına yabancılaştığı anlatılmak istenir. Kaldırımlar, evler, bacalar, surlar, deniz gibi böylesi bir kent algısı içindeki her şey olası doğalarından hayli farklı biçimde girer bu şiire. Nesnelerin olağan özlerinden uzaklaştırılmasına benzer biçimde modern şehirde insan da başkalaşır. Onun serüveni efendilikten köleliğe, cüceliğe, karınca olmaya doğru yol alır. Böylesi bir kent içinde yaşayanlar ayrıksı, tuhaf tiplerdir. Gecede yaşamayı isterler, kaldırımları arkadaş seçerler, ölmeyi arzulurlar ve herkeslerden habersiz otel odalarında ölürlər.

Kentten seçilen mekânlarla, grotesk şehir imgesiyle, şehirdeki nesnelerin doğalarından uzaklaşmasıyla, şehrin barındırdığı ayrıksı tiplerle Necip Fazıl şiirinin alegorik olarak modern şehir ve yabancılaşmayı anlattığını fark ederiz. Bu saptamadan alınan cesaretle, kentleşme ve buna bağlı olarak yaşanan yabancılaşmanın İkinci Yeni şiirinden önce Necip Fazıl şiirine yansımış olduğunu kabul edebiliriz.

Anahtar sözcükler: Necip Fazıl Kısakürek, şiir, kentleşme, yabancılaşma, grotesk.

CITY AND ALIENATION IN NECİP FAZIL'S POETRY

Abstract

Alienation which can be defined as human's distancing from their own, their community and other people, due to being pressed in modern city life appears with modernization and urbanization. In Necip Fazıl's poetry, places which points out derelict and loneliness, extraordinary creatures, humanization urban elements, their transformation into another creatures and eccentric characters in the city can be interpreted as samples of alienation. Wooden house-apartment block contrast in Necip Fazıl's poetry indicates early urbanization. In details of urban places, it can be understood that urbanization does not please modern individual. Empty rooms, houses disconnected from external world, hotel rooms as symbols of degeneration are negative reflections of his city perception.

¹ Yrd. Doç. Dr. Nevşehir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, oktayyivli@hotmail.com

The grotesque city image which patrol phantoms, genies, fairies and dead bodies is very different from traditional town image. By means of these extraordinary creatures, it is intended to convey the alienation of the city to human and human nature. In the poetry sidewalks, houses, chimneys, city walls and sea are depicted differently from their natural structures. Similar to other objects, human transforms in modern city. His adventure advances towards slavery, dwarfishness or to become ant. Human in such a city is eccentric and strange. Human wants to live at night, selects pavements as friend, desires to die and dies lonely in a hotel room.

It is realized that Necip Fazıl's poetry tells modern city and alienation allegorically using urban places, grotesque city image, objects with extraordinary natures and strange people in the city. Consequently, it can be accepted that before "Second New Poetry" urbanization and alienation was reflected in Necip Fazıl's poetry.

Key words: Necip Fazıl Kısakürek, poetry, urbanization, alienation, grotesque.

GİRİŞ

Bu bildiride Necip Fazıl Kısakürek'in şiirinde kent ve yabancılaşma olgusu ele alınmış ve inceleme, şairin *Çile*² adlı şiir kitabından hareket edilerek gerçekleştirilmiştir. Yabancılaşma, sanayileşmeyle, hızla büyüyen kentlerle birlikte felsefe ve toplum bilimi sözlüğüne eklenen bir kavramdır. Çeşitli bilgi alanlarına göre farklılaşan anlamlara sahip olsa da genel olarak modern kentler içine sıkışan bireyin kendisinden, doğadan ve toplumdaki uzaklaştığı bir süreci ifade eder. Sanayi kentleri büyütmüş, kentler daha fazla insanı içinde barındırmaya başlamıştır. Geleneksel yapılar kente hızla akan bireylere cevap veremeyince apartmanlar, gökdelenler, iş merkezleri oluşmuştur. Bu girift, bu kaotik kent imgesi içinde insan kendi doğasından uzaklaşmış, kalabalıklar içinde yalnızlaşmıştır. Yıldız Ecevit'e göre "teknolojik uygarlaşmanın doruğu olan 20. yüzyılın insanı, hem betonlaşmış yapay bir dünyada gerçek yerküre doğasına hem de maddesel değer ölçütlerinin sarmalında gerçek insan doğasına yabancılaşmıştır." (Ecevit, 2013: 41)

Düşünce tarihine baktığımızda yabancılaşmayı ilk kez bir felsefe kavramı hâline getiren Hegel, insanın yabancılaşmasını onun bilincinin yabancılaşması olarak kabul eder. Kavramı ikinci kez tanımlayan Feuerbach daha çok dinsel yabancılaşma üzerinde durur. Karl Marks ise kavramı, insanın kendi etkinliğinin ürünlerine, doğaya, kendine, insanlığına, öbür insanlara yabancılaştıran bir eylem olarak tanımlar (Marks, 2010: 11-12).

KENTTEN SEÇİLEN UZAMLAR

Necip Fazıl şiirinde anlatıma ya da eyleme konu olan uzamlar ahşap ev, apartman, evlerin boş odaları, izbe otel odaları, gökdelenler, bacalar, kaldırımlar, sokaklar, mezarlık, istasyon ve iskeledir. Adları saptanabilen özel uzamlarsa İstanbul, Beyoğlu ve Karacaahmet'tir.

Konut ya da geniş anlamda meskûn uzamlar moderniteyle birlikte ahşap köşkten apartmana evrilmiştir. Şimdilerde hor görülen apartmanın cumhuriyet döneminde bir statü simgesi olduğunu

² Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*, İstanbul 1989.

anımsarsak erken kentleşmenin ahşap konaklara neden yaşama şansı tanımadığını daha iyi anlayabiliriz. İncelenen şiirde toplumsal değişime paralel olarak ahşap evlerden apartmanlara geçildiğini gözlemleriz (Kısakürek, 1989: 331). Ancak kentleşme umulunan aksine insanın yalnızlığını beraberinde getirmiş; karşımıza boş odalar ve izbe oteller çıkmıştır. Bu son iki uzamı, insanın topluma yabancılaşmasını anlatan eğretilmeler olarak düşünebiliriz. Otel uzamı içinde gördüğümüz isli lambalar, küflü aynalar, atılan elbiseler, kırık masalar, nemli sofalar, duvardaki çivi yaraları terk edilmişliğin, yalnızlığın sembolleri olarak değerlendirilmelidir.

*“Bir merhamettir yanan, daracık odaların,
İsli lambalarında, isli lambalarında.
Gelip geçen her yüzden gizli bir akis kalmış,
Küflü aynalarında, küflü aynalarında.
Atılan elbiseler, boğazlanmış bir adam,
Kırık masalarında, kırık masalarında.”* (159)

Tekin görülmeyen kent uzamı içinde yer alan evler perdeyle, kafesle, mazgalla kendilerini dış dünyadan gizlemeye çalışır. Onlar sokakta ne olup bittiğini görmeyi ister ancak kendilerini asla göstermek istemez. Apartmanlar ise onları betimleyen “*Üst üste insan türü / Bu ne hayat, götürü!*” (167) dizelerinde olduğu gibi yabancılaşan birey tarafından olumsuzlanan mekânlardır. İnsanları nesnelere gibi dikey biçimde üst üste yığan bu yapılar, geleneksel yaşayışın özgüllüğünü yok eder. Apartman olgusu aynı zamanda beklentilerin aksine insana yalnızlığı getirmiştir. Apartman içine doluşan insanları uzamsal olarak birbirine yaklaştırırken insan doğasına aykırılığı nedeniyle onları birbirinden uzaklaştırır: “*Yakınlıktan ötürü / Kaçıp gitmiş yakınlık*” (167).

Öteki uzamlara baktığımızda bunların baca, kaldırım, sokak gibi meskûn uzamların dışında kalan alanlar olduğunu görürüz. Geleneksel şehirlerden farklı olarak kaldırım ve sokak modern bireyin görüldüğü, yaşadığı ya da tekinsiz bulunduğu iki alandır. Mezarlık, istasyon ve iskeleyse kentin dış çizgilerini oluşturan, alegorik ya da gerçek anlamıyla kentten bir başka uzama yolculuğu imleyen yerlerdir. Bu mekânları yatay bir düzlem üzerine yerleştirirsek incelediğimiz şiirin kent algısı bir harita biçiminde ortaya çıkar.

Şiirde adıyla görünen İstanbul, yakın tarihimizin seyri içinde diğer şehirlerimizden önce kentleşme olgusuyla yüz yüze gelmiştir. Yabancılaşmanın ilksel olarak yaşandığı bir geniş uzam olarak İstanbul, Necip Fazıl şiirine doğal olarak bu niteliğiyle yansımıştır. Kentten seçilen iki semtten birisi modern şehrin nabzının attığı Beyoğlu, ötekisi uhrevi dünyaya işaret eden Karacaahmet'tir ve bunlar simgesel anlamlarıyla metinde dikkati çekerler. Zira geleneksel uzamlarda görmeye alışık olmadığımız eğlence ve ölümün bir aradalığı, iç içeliği modern kentler bağlamında hem bir karşıtlık hem gündelik bir pratiktir.

GROTESK BİR UZAM OLARAK KENT

İncelenen metinde karanlık sokaklarda hayaletlerin görülmesi, sokakların cinlerin evi olarak betimlenmesi, yıldırımların bacaların çevresinde beklemesi, devlerin sokak başlarını kesmesi, bacaların ölü elleri gibi göğe uzanması, perili köşklerin varlığı, mezarlığın insanları gözetlemesi, evleri perilerin işgal etmesi korku öykülerinde görmeye alışık olduğumuz grotesk bir atmosferin kurulmasına yol açar. Bütün Necip Fazıl şiiri boyunca ortaya çıkan bu olağan dışı ortam, ister istemez insanların çalışıp oturduğu, toplumsal ilişkiler kurduğu, içinde güvenle yaşadığı kent algısından çok uzaktır.

Şiirde betimlenen uzam içinde yaşamasını sürdüren modern birey yalnız ve tedirgindir. Bu ruh durumu içinde sokaklarda ilerlerken kendisini bekleyen hayaletler görür, ona göre her sokak başını devler kesmiştir. Sokaklar, evler, pencereler onda yalnızca korku uyandırır (154, 155). Bu korkulu atmosferin içinde yer alan evler güvenli, rahat yerler değildir. Evlerin üstünde göğe doğru yükselen bacalar birer cin olarak görünür ve kentteki evleri yaşayanlar değil ölümler mesken tutmuştur (160). Bu evlerde periler uyur (210), boş odaların duvarlarında hayaletler saklanır ve cinler odaları basar (209). Modern birey apartmanlara çekildikçe boşalan, gözden düşen ahşap evler cenazeyi andırır.

“Ahşap ev; camlarından kızıl biberler sarkan!

Arsız gökdelenlerle çevrilmiş önün, arkan!

Kefensiz bir cenaze, çırılçıplak, ortada...

Garanti yok sen gibi fâniye sigortada!” (331)

Modern şehirde evlerin içi gibi evlerin çevresi de tekinsiz ortamlardır. “*Kemik bir kol*” gibi göğe uzanan bacalar, insanlara eziyet edilen, onlara azap veren uzamlardır (160). Sürgit bacaların çevresinde bekleyen yıldırım fizik bir olay olmaktan çıkıp tuhaf bir varlık kazanır (155). Mukavvadan bir köy olarak görülen kent (183), cinlerin yuvalandığı grotesk bir uzama dönüşür.

“Al eline bir değnek,

Tırman dağlara, şöyle!

Şehir farksız olsun tek,

Mukavvadan bir köyle.” (183)

NESNE VE VARLIKLARIN YABANCILAŞTIRILMASI

Grotesk bir kent silüetinin içine nesnelere kişilik kazanarak yerleşirler. “*Serseri kaldırımlar*” insansı bir başboşluk, bir haytalıklarla bu uzam içinde okuyucunun karşısına çıkar. Karakter bakımından kendisine benzeyen bireylere yoldaşlık eder. Kaldırımların kişilik kazanması burada son bulmaz, yalnızlara anne olur, kendine özgü bir dil edinip insanlık aşamasına ulaşır (155). Sürekli değişip kişilik kazanan kaldırım çoklu bir varlık olarak belirir.

Kaldırımların yanı sıra evler de insan biçimine sahiptir, gözüne mil çekilmiş görme engelliler gibi şiir sahnesinde varlık bulur (155). Evlerin bacaları kendisi olmaktan çıkartılıp afyonkeşe dönüştürülür ve kentte dolaşan bireyleri gözetlemeye başlar.

*“Kimi ince, kimi uzun, kimi de kısa;
Dalmışlar baş başa afyon çekerek yasa.
Onlar, insanların gözünde bir kartalsa
İnsanlar, onların gözünde karıncalar,
Bacalar... (160)*

Ardından bir nesne başka bir nesneye dönüşür ve surlardaki delikler tarihin gözleri oluverir (165). Kenti çevreleyen sular yabancılaşır, Paul Valéry'nin *Deniz Mezarlığı*'ni³ hatırlatır biçimde deniz mezarlık olarak ortaya çıkar (162). İçinde barındırdığı çeşitli nesnelere gibi kent de kişilik kazanır ve yalansı bir dünya oluşturan bu uzam tuhaf biçimde bir kimlik elde eder (168).

Sonunda kentte dönmek, değişmek sırası insana gelir. *“Bırak, keyfini sürsün, / Şehirlerin, köleler!”* (176) dizelerinde görüldüğü gibi önce kentteki insanlar özgür bireyler olmaktan uzaklaşıp kentin köleleri olurlar. Böylesi bir yaşamadan keyif aldıklarını sanan insanların durumu, isteğe bağlı bir tutsaklık olarak değerlendirilebilir. Ardından kentteki insanın bedeninde küçülme meydana gelir ve cüceleşir (183). Son olarak Franz Kafka'nın *Değişim*⁴ romanının başkişisi Gregor Samsa'nın hamam böceğine dönüşmesi gibi kentteki insanlar karıncalar olarak ortaya çıkarlar (160). Modern şehirde nesnelere insan özelliği kazanırken insanlar başkalaşım geçirip insan dışı varlıklar olurlar.

KENTTE AYRIKSI İNSAN TİPLERİ

Modern şehrin sakinleri gün ışığını değil, karanlığı arzu eden, gündüzde değil gecede yaşamayı isteyen; kentin göbeğinde yaşadığı hâlde toplumsal ilişkiler kuramayan, eşleri dostları olmayan; kaldırımlar dışında kimse tarafından anlaşılmayan, sokak başlarında bekleyen, bir süre için ayrıldıktan sonra yabancılaşmış olarak kente geri dönen, yaşamayı değil ölmeyi isteyen ve sessiz biçimde otel odalarında can veren bireylerdir.

“Ne sabahı göreyim, ne sabah görünüyüm; / Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!” diyen modern birey kentte yaşar ancak bir türlü o topluma ait olamaz. Ne başkalarını görmek ne de onlar tarafından görülmek ister. Yarasalar gibi gecede, karanlıkta yaşama kararındadır. İnsandan, toplumsal olandan kaçan ve geceye sığınan birey kendi yalnızlığını kendisi seçer. *“Ne kaldırımlar kadar seni anlayan olur, / Ne senin anladığın kadar, kaldırımları...”* dizelerinde anlatım bulan onu kimsenin kaldırımlar kadar anlamaması, bireyin derin yalnızlığına gönderme yapar (157).

“Öyle bir sokak ki, bu / Her köşede bir kadın” dizelerinde görüldüğü gibi modern şehrin sokak başlarında kadınlar bekler (163). Modern şehirlerin bir olgusu olan ve bedenlerine yabancılaşmış bu

³ Hüseyin Karakan, *Fransız Şiiri I*, İstanbul 1963, s. 110-113.

⁴ Franz Kafka, *Değişim*, Erzurum 2005.

bireyler herkes tarafından görülmeyi isterler. Ne gariptir ki onlara dönüp bakan erkekler de ruhlarında bu kadınlardan bir parça taşırlar.

Yabancılaşmış, insan doğasına aykırı kent ortamı vefa duygusuna sahip değildir. Geçici bir süre için ayrılıp yeniden kente dönenleri kimse tanımaz. Onlar kent tarafından birer yabancı olarak karşılanır. Bu noktada yabancı eğretilmesi yalnızlığın estetik bir imgesi olarak belirir.

*“Sonra bir düdük öter,
Kesik çığlıklarla der:
Burdan bildik gidenler,
Yarın döner yabancı...” (161)*

Böylesi bir ortam içinde, bu tür bir toplumsal yapıda modern birey artık yaşamayı, daha fazla yaşamayı değil, ölmeyi arzular (156). Modern şehir onu mutlu etmemiştir, gizemli bir uykuya dalıp bir daha uyanmamayı diler.

SONUÇ

Necip Fazıl şiirinde ahşap ev-apartman karşıtlığı biçiminde beliren olgu, aslında erken kentleşmenin bir işareti olarak görülmelidir. Bu gelişmenin modern bireyi mutlu etmediğini kentten seçilen uzamın ayrıntılarında görebiliriz. Boş bırakılan odalar, dış dünyaya sırt çeviren evler, eskimişliğin göstergeleri olarak sunulan otel odaları bu kent algısının olumsuz iz düşümleridir. Hayaletler, cinler, periler ve ölülerin kol gezdiği grotesk kent resmi geleneksel şehir imgesinden bir hayli farklıdır. Seçilen bu olağanüstü varlıklar üzerinden şehrin insana ve insan doğasına yabancılaştığı anlatılmak istenmiştir.

Kaldırımlar, evler, bacalar, surlar, deniz gibi böylesi bir kent algısı içindeki her şey olası doğalarından bir hayli farklı olarak girer şiire. Nesnelerin olağan özlerinden uzaklaştırılmasına benzer biçimde modern şehirde insan da başkalaşır. Onun serüveni efendilikten köleliğe, cüceliğe, karınca olmaya doğru yol alır. Böylesi bir kent içinde yaşayanlar ayrık, tuhaf tiplerdir. Gecede yaşamayı isterler, kaldırımları arkadaş seçerler, ölmeyi arzularlar ve herkesten habersiz otel odalarında ölürlər.

Yabancılaşma kavramının anlamını bu noktada bir kez daha hatırladığımızda Necip Fazıl şiirinde kentten seçilen tuhaf uzamlarla, grotesk şehir imgesiyle, şehirdeki nesnelerin doğalarından uzaklaştırılmasıyla, şehrin barındırdığı ayrık tiplerle bu şiirin alegorik olarak modern şehir ve yabancılaşmayı anlattığını fark ederiz.

Yunus Balcı⁵'nin çalışmasında Türk romanında yabancılaşmanın işlendiğini, toplumdaki yabancılaşmanın romana yansıdığını görmüştük. Şiir özelinde ise yabancılaşmanın özellikle Turgut Uyar ve Edip Cansever şiirlerindeki varlığını biliyoruz. Necip Fazıl şiiri üzerine yapılan

⁵ Yunus Balcı, “Tanzimat Romanında Modernleşme Tarzı Olarak Kahramanın Yabancılaşması Meselesi.”

saptamalarımızdan cesaret alarak, kentleşme ve buna bağlı olarak yaşanan yabancılaşmanın İkinci Yeni şiirinden önce Necip Fazıl'ın şiirine yansımış olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Balcı, Yunus, “Tanzimat Romanında Modernleşme Tarzı Olarak Kahramanın Yabancılaşması Meselesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt: 30, 2003, s. 87-96.

Ecevit, Yıldız (2013). *Kurmaca Bir Dünyadan*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Kafka, Franz (2005). *Değişim*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.

Karakan, Hüseyin (1963), *Fransız Şiiri I*, İstanbul: Şiir Yayınları.

Kısakürek, Necip Fazıl (1989). *Çile*, 15. basım, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

Marks, Karl (2010). *Yabancılaşma*, drl. Barışta Erdost, 4. basım, Ankara: Sol Yayınları.